

13.00.00
13.00.01
13.00.02
13.00.03
13.00.04
13.00.05

13.00.06
13.00.07
13.00.08
13.00.09
07.00.00
19.00.00

01.00.00
02.00.00
03.00.00
09.00.00
10.00.00
11.00.00

№5/2025

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga
ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 580 sahifa,
14-may, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Qirg'izboyev Abdug'afvor Karimjonovich – Tarix fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O' – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)
Panjyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo'l muhandislari instituti.

EDITOR-IN-CHIEF:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Umarova H.O'. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Woogyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024 yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko’ra, pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo’yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.06.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan №C-5669245
reyestr raqami tartibi bo’yicha
ro’yxatdan o’tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

MUNDARIJA

Nutq o'qitirish mashg'ulotlarida maqol va rivoyatlardan foydalanish texnologiyasi	12
<i>Azimova Nodira Xikmatovna</i>	
Matematikada o'tkaziladigan sinfdan tashqari viktorina, matematik ertalik va matematik musobaqalarni tashkil etish.....	15
<i>Azizova Dilnoz Yo'ldashevna</i>	
Adabiy ta'limda fanlararo integratsiyani rivojlantirishda didaktik o'yinlarning o'rni	19
<i>Hasanova Bahora Isa qizi</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darsliklaridagi kognitiv-pragmatik mashqlar turlari va mazmuni.....	22
<i>Jahonova Nargiza Yunus qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida kimyo fanidan uyga vazifalarni tashkil etishda QUIZ testlardan foydalanish	28
<i>Jamolova Nodirabegim Jobir qizi</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning tadqiqotchilik faoliyatini tashkil etishning dolzarbligi	32
<i>Mazgarova Durdona Shuxrat qizi, Mirzakamolova Komola Xojiakbar qizi</i>	
Understanding and Using Articles in English: A Practical Approach.....	35
<i>Mustafeyeva Nigina Shuhrat kizi</i>	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari.....	40
<i>Nosirova Dilfuza</i>	
Ona tili va o'qish savodxonligi fanining boshlang'ich ta'limdagi o'rni va ahamiyati	45
<i>Otamurodova Mahfirat Husan qizi</i>	
O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasidagi qaror va qonunlari asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishga zamonaviy yondashuv	49
<i>Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi, Po'latova Mahfuza To'liqin qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarlarining kasbiy etikasi va madaniy salohiyatini shakllantirish omillari...52	
<i>Qodirova Fotima Rashidovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishda xorijiy tajribalarining qiyosiy tahlili55	
<i>Shokirova Madinabonu Shomurod qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishda mental arifmetikaning o'rni.....59	
<i>Sulaymonova Nigora Olimjon qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda ta'lim samaradorligini oshirishda xorijiy tajribalardan foydalanish mexanizmlari (Singapur ta'lim tizimi misolida).....63	
<i>Taniqulova O'g'lioy Fahriddin qizi</i>	
SWOT texnologiyasi asosida talabalarning tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish modeli.....66	
<i>Abdusalomova Saidabonu Ziyovuddin qizi</i>	
Механизмы формирования характера трудолюбия в младшем школьном возрасте	69
<i>Зияев Амаль Толибович</i>	
Современные методы обучения иностранному языку в начальных классах	72
<i>Косимова Шахризода Бахромжон кизи, Рузметова Хилола Абдушариповна</i>	
Ислам в духовных исканиях Льва Толстого: уважение великого писателя к религии и пророку	75
<i>Мамасодикова Махзуна Жалол кизи</i>	
Проблемы и особенности перевода с узбекского языка на русский: анализ ошибок и пути решения	78
<i>Холмуродова Дилдора Хусниддиновна</i>	
Развитие русского языка в современном мире	80
<i>Чернова Татьяна Алексеевна, Темиров Руслан Расул угли, Хасанов Сайхунбек Килич угли</i>	
Ona tili ta'limida muqobil javobli testlardan foydalanishning afzalliklari.....	83
<i>Komilova Lola Nasillovna</i>	
Maxsus pedagogikani o'qitishda klinik, tarixiy, psixologik, didaktik materiallarni integrativ o'qitish metodlari	91
<i>Djavlanova Nodira Xamza qizi</i>	

Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarining loyihalash kompetentligini shakllantirish	94
<i>Xidirova Dildora Zayniddinovna</i>	
Formation of Cultural Tolerance in Preschool Children Through Foreign Language Learning Using Digital Educational Resources	98
<i>Dadakhonova Mohlaroyim Muratvayevna</i>	
Ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash va qo'llab-quvvatlashning samarali usullarini o'rganish	106
<i>Ataullayev Fazliddin Fahriddin o'g'li</i>	
O'quv jarayonida sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning ta'limiy aspektlari tahlili	110
<i>Zubayda Barnoyeva</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida funksional savodxonlikni shakllantirishning nazariy va metodik manbalari.....	116
<i>Mirxalilova Nargiza Akbarovna, Usmanova Mashkura Mirzoroximovna, Xunarova Lobar Akbaraliyevna</i>	
Butun dunyoda nogiron bolalarga nisbatan munosabat: stereotiplar va ularni yengish	120
<i>Axmadova Shahloxon Voxid qizi</i>	
Ijtimoiy va pedagogik riabilitatsiyon deviant xulqi bo'lgan o'smirlar.....	124
<i>Abduvaliyeva Mashhura Abduvohid qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mehnat munosabatlarini tartibga solishda sog'lom ish muhitini yaratish.....	127
<i>Qosimova Shaxnoza Nuriddinovna</i>	
Maktab o'quvchilarida chet tili bo'yicha strategik kompetensiyani shakllantirish: psixologik asoslar	131
<i>Akmalxonova Nodira</i>	
Chet tillarini o'zlashtirishning psixologik asoslari: A. A. Leontyev qarashlarining tahlili	137
<i>B. O. Toshboyeva</i>	
O'quvchilarni tabiiy-ilmiy savodxonligini shakllantirish asosida tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning xususiyatlari mazmuni	143
<i>Ro'zimatov Jamshid Alisher o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf "tarbiya" darslarida o'quvchilarning tanqidiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan mavzularning mazmun-mohiyati	148
<i>Xoliqulova Moxichehra Nodir qizi</i>	
Развитие деонтологической компетентности будущих учителей предмета "воспитания"	152
<i>Бахобов Анвар Абдусаттор угли</i>	
Obrazli tafakkur – boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini o'stiruvchi vosita	155
<i>Turg'unova Xumora Xusniddin qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda janriy xususiyatlariga ko'ra ifodali o'qish ko'nikmasining yo'nalishlari	158
<i>Tirkasheva Xumora Nurali qizi</i>	
Sharof Boshbekovning "Temir xotin" dramasida dramatik diskursning semantik va sintaktik qurilishi	162
<i>Mavlanova Xafiza Gulmurodovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning teleko'rsatuvlar vositasida nutq madaniyatini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	166
<i>Abduvosiyeva Mahmuda Xamidullo qizi</i>	
"O'z-o'zini rivojlantirish", "amaliyot" hamda "pedagogik amaliyot" tushunchalarining ijtimoiy-falsafiy, pedagogik talqini	169
<i>Adasheva Matluba</i>	
Kursantlarda muzokaraga kirishish ko'nikmalarini shakllantirishda nizoli vaziyatlar strategiyalarining psixologik o'rni	173
<i>Azamjonova Oyniso Qahramon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari boshqaruvi jarayonida rahbar kompetensiyalarini rivojlantirishning zamonaviy metodik yondashuvlari.....	178
<i>Berdiyeva Dilafruz Shuxratovna</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'quv-tarbiya jarayonida mashq daftarining o'rni va ahamiyati	182
<i>Bo'ronova Maftuna Valijon qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini takomillashtirishning nazariy asoslari	186
<i>Burxonov Bahodir Baxtiyorxodjaevich</i>	
Yoshlar orasida emotsional intellektni rivojlantirishning psixologik asoslari	191
<i>Darvishxojayev Xasan Abdulxakimovich</i>	
Boshlang'ich sinf tabiiy fanlar darslarida virtual ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari	195
<i>Djurayeva Nargis Narkulovna</i>	

Ingliz tilida talaffuzni o'rgatishda samarali zamonaviy kompyuter dasturlari	198
Ernazarova Shahnoza Ergash qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyaning ahamiyati va ma'naviyatga ta'siri	202
Fayziyeva Dilfuza Tohir qizi	
The Importance of Modern Technologies For Improving Speech Skills of Primary Students.....	206
I. A. Komolova	
Bo'lajak pedagoglarning ta'lim jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishining o'ziga xos imkoniyatlari.....	209
Inadullayeva Sevara Qahramonovna	
O'quvchilarning jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiruvchi metodlar	212
Jumanova Shaxnoza Baxromjanovna	
Ulug'bek Hamdamning "Isyon va itoat" romanida obrazlar hayotiga konfliktning ta'siri.....	215
Karimova Mahliyoixon Mahkamjon qizi	
Sharq mutafakkirlari qarashlarida harbiy xizmatchilarda psixik o'zini o'zi boshqarish muammolarining metodologik tahlili	219
Kiyomxujaeva Madina Rustambek qizi	
Xorijiy tillarni o'qitishda milliy va xalqaro tajribalarni solishtirish	224
Jumaboyeva Malika, Eshpolatova Nozima, Ne'matova Shahzoda, Razzakova Nodira	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida markazlar faoliyatini rivojlantirishda tarbiyachining nutqiy madaniyati	227
Nazarova Zulayxo Turabovna, Oydinova Baxriniso Burxon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni faoliyatlar orqali ma'naviy-ma'rifiy qiyofasini shakllantirishda tarbiyachining vazifalari	231
Niyozova Maftuna Normaxmat qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarni raqamli ta'lim muhitida "Smart-Learning" texnologiyalarini samarali qo'llashga tayyorlash metodikasi (umumiy pedagogika misolida)	234
Nurullayeva Ugulxon Ergashboyevna	
O'qish savodxonligini rivojlantirishning zamonaviy didaktik yondashuvlari	237
Oripova Dilnozaxon Abduvosi qizi, Azimova Ziyoda Ergashevna	
Adabiy ta'limda o'quvchilarning refleksiv ko'nikmalarini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	241
Qodirova Dilnoza Alisher qizi	
"Yorug'lik dispersiyasi va uni hosil bo'lishi" mavzusini eksperimental yo'l bilan tushuntirish metodikasi.....	245
Rashidova Vazira Baxodir qizi	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarini akademik mobillik asosida o'qitish tizimini takomillashtirish muammolari va ularning yechimlari	248
Ruziyeva Shoxida Fatilloevna	
Literature is A Reflection of the Soul and Culture of Humanity.....	254
Sayidova Sayyora Yorikulovna	
Linguistic Devices in Detective Terminology of "The Purloined Letter" by Edgar Allan Poe	257
Shokirova Markhabo	
Maktab direktorlarining psixologik bilimlarini rivojlantirishning ahamiyati va yo'nalishlari.....	260
Talabayev Utkirjon Rosuljonovich	
Bo'lajak harbiy xizmatchilarda empatiya orqali kasbiy moslashuvchanlikni oshirishning ijtimoiy-psixologik asoslari	263
Toshmatov Rustamjon Muydinjon o'g'li	
Tanqidiy tafakkurni shakllantirishning pedagogik va psixologik nazariyasi bo'yicha xorijiy va mahalliy tadqiqotlar tahlili	266
Xudoyorova Gavhar Baxtiyor qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash mazmuni va amaliy ahamiyati	271
Yakubova Zilola Zikirovna	
Zulfiya she'riyatida vafodor ayol timsoli	274
Yusupova Muqaddam Mahmutjonovna	
Yangi davr – yangi dars: ta'limdagi zamonaviy metodlar.....	278
Jumoniyo'zov Nurbek Xudoyorovich	
Взаимное сотрудничество Республики Узбекистан и Республики Азербайджан в формировании современной системы международных отношений	280
Исломов Абдулазиз Латиф угли	

Qo'l mehnati orqali talabalarda mas'uliyat va intizom tuyg'usini rivojlantirish.....	284
<i>Abdullajonova Dildoraxon Rustamjonovna</i>	
Innovatsion ta'lim muhiti sharoitida o'qituvchining akmeologik pozitsiyasini shakllantirish	288
<i>Aralova Dilafruz Dushaboy qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida fanlararo aloqadorlikning ahamiyati.....	292
<i>Madraximov Shuxratjon Shukurovich, Madraximova Maxfuza Axmedovna</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida adabiyot fanini o'qitishda zamonaviy texnologiyalar integratsiyasi	295
<i>Madraximova Maxfuza Axmedovna, Madraximov Shuxratjon Shukurovich</i>	
Yosh o'qituvchilar va ongsostining ta'limdagi ahamiyati	299
<i>Mutabar Kasimkhodjayeva</i>	
A Stylistic Comparison of Ethical and Moral Proverbs in English and Uzbek.....	303
<i>Parvina Mukhtashamova</i>	
Talabalarning ijodiy faoliyatini rivojlantirishda podkast texnologiyalaridan foydalanish	306
<i>Yuldashev Abdurauf Ro'zmatjonovich</i>	
Informatika o'qitishda grafik organayzerlardan foydalanish.....	308
<i>Zohidova Mahfuza Habibovna</i>	
Характеристика деловой переписки на русском языке	311
<i>Бобоназаров Хуршид Ишпулатович</i>	
Vatanparvarlik hissini yoshlarda takomillashtirish masalasining mahalliy psixologlar tomonidan talqini	315
<i>Kulaxmetov Abdusattor Baxriddinovich</i>	
Методика преподавания фразеологизмов в старших классах	319
<i>Мамадаминова Жамила Турабоевна</i>	
Особенности учебного кластера как среды для развития речевых навыков	323
<i>Мамаджанова Карина Абдукаримовна</i>	
Maktabgacha ta'limda hr boshqaruvi: rivojlangan mamlakatlar tajribasi va O'zbekiston sharoitida tatbiq etish yo'llari.....	327
<i>Alovdinova Iroda Botir qizi</i>	
"Kognitiv faollik" tushunchasi va uning pedagogik-psixologik aspektlari	330
<i>Ismoilova Nozimaxon</i>	
The Significance of Media Competence in Enhancing Speaking Skills Among B2 and C1 Level Learners	335
<i>Vazira Bafayeva Muxiddinovna</i>	
Zamonaviy ta'lim jarayonida 21-asr ko'nikmalarini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	338
<i>Raximdinova Gulbodom Ibrohimjon qizi</i>	
Kasbiy refleksiya asosida bo'lajak o'qituvchilarning transversal kompetensiyalarini rivojlantirishda maxsus va interfaol metodlardan foydalanish	344
<i>Askarova Barchinoy Abdurahimovna</i>	
Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining grafik kompetentligini transformatsion yondashuv asosida rivojlantirishning samarali shakllari va interfaol metodlardan foydalanish	347
<i>Butayeva Gulmira Boxodirjonovna</i>	
Ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalarni tutingan oilalarga moslashtirishning pedagogik mexanizmlari	350
<i>D. Q. Rahimova</i>	
Emotsional intellektni rivojlantirishda zamonaviy ta'lim metodlarining o'rni.....	353
<i>Jamalova Kamola Shahobiddinovna</i>	
Tadqiqot samaradorligini pasaytiruvchi metodik xatolarni korrektsiya qilish usullari	358
<i>Mamasidiqova Odina Islomjon qizi</i>	
Ona tilini o'rgatishda didaktik material tanlash metodikasi	362
<i>Mamatova Gulshan Amankulovna</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili va o'qish savodxonligi darslarida to'rt blokli model (tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, muloqot va hamkorlik) ning qo'llanilishi	365
<i>Mirzoyeva Maftuna Husnitdinovna</i>	
Spekulyativ dizayn metodi asosida talabalarda kelajak ssenariylarini yaratish texnologiyasi	368
<i>Nishonov Nodir Alimjanovich</i>	
Filologiya yo'nalishi talabalari ta'lim jarayonida ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda hamkorlik pedagogikasining ahamiyati.....	372
<i>Nishonova Aziza Mirzaxmadovna</i>	

6–7 yoshli bolalarning kognitiv ko'nikmalarini raqamli ta'lim vositalari asosida shakllantirish metodikasini takomillashtirish	375
Nuritdinova Shaxnoza Kamoliddin qizi	
Ona tili darslarida o'quvchilarda sintaktik tushunchalarni shakllantirishning innovatsion metodikasini takomillashtirish	377
O'rozboyeva Dilnoza Alimboy qizi	
O'quvchilar bilan olib boriladigan sport ishlarining pedagogik asoslari	380
Oromova Laylo Ilhomovna	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini dasturlash tillari orqali rivojlantirish yo'llari ..	384
Raxmatov Mirzo Mukimovich	
Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini tayyorlashda dizaynerlik qobiliyatlarini takomillashtirishda mahorat darslari (master klass)ni tashkil qilish	389
Satvoldiyeva Malaxatxon A'zamjanovna	
Shaxs kasbiy taraqqiyoti va amaliy faoliyat rivojlanishining omillari	394
Toshmurodov Muxriddin Suvon o'g'li	
Bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchisining kasbiy kompetentligini shakllantirish mexanizmlari	398
Yuldasheva Nargiza Egamberdiyevna	
Talabalarda kasbiy yozma nutq kompetensiyasini takomillashtirish metodikasi	401
Alimov Farhod Sharabidinovich	
Boshlang'ich ta'limda buyuk allomlarimiz merosini integratsiya asosida o'qitish usullari	405
Mamatkarimova Sevara Alim qizi	
Bo'lajak biologiya o'qituvchilari inklyuziv kompetentligini rivojlantirish ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida	410
Raximov Atanazar Karimovich, Yuldashova Iroda Dilshodovna	
15-16 yoshli voleybolchilardan iborat nazorat va tajriba guruhlarida sakrash chidamkorligining pedagogik tajriba davridagi rivojlanish ko'rsatkichlarini shakllanish dinamikasi	413
Sulaymonov Jaxongir Solijonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyalarni rivojlantirishning metod va vositalari	417
Xudoyberdiyeva Sayyora Abdumumin qizi, Buzrukov. T. O.	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishda o'qitishning tashkiliy-pedagogik shartlari	421
Rahmonova Zulayho Abdumalikovna, Buzrukov T. O.	
Pedagogik oliy ta'lim talablarida kasbiy pedagogik imijni rivojlantirishning ijtimoiy pedagogik zaruriyati	425
Mo'ydinova Shoxsanam Doniyorbek qizi	
The Role of English as a Tool for Cultural Diplomacy in Post-Soviet Uzbekistan	428
Fariza Umarova Yorqin kizi, Iroda Roziqova Alsharifiddin kizi	
Ijodiy tafakkur shakllanishida lug'atlarning o'rni va ahamiyati	434
Tursunova Ozoda Faxriddinovna	
Malakali bokschi larni texnik-taktik tayyorlashda bosqichma-bosqich yondashuv	437
Meliqo'ziyev Mavlonjon Ro'zmatjon o'g'li, Meliqo'ziyev Bektemirjon Ro'zmatjon o'g'li	
Possibilities of Physical Education Means in the Formation of Volitional Qualities in Schoolchildren	443
Z. Nazarov	
Bo'lajak pedagoglarning ilmiy-tadqiqotchilik kompetensiyasini shakllantirish ijtimoiy pedagogik zarurat sifatida	447
Abdullayeva Nasiba Abdusolomovna	
Rus tili darslarida kommunikativ yondashuvlar	451
Adilova Soliyaxon	
Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlardan foydalanish	455
Atayeva Baxrinisa Abduvaxidovna	
Talabalarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishni boshqarish asosida ta'lim xizmatlarini takomillashtirish	458
Abdullayeva Aziza	
Tabiiy fanlarni o'rganishda boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish uchun interfaol usullar va zamonaviy texnologiyalar	461
Dehqonboyev Muhammad To'liqin o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ta'lim mazmunini loyihalashga tayyorgarligining pedagogik psixologik xususiyatlari	465
Haydarqulova Mahliyo Zafarovna	

Zamonaviy yondashuv asosida talabalarda ekologik ta'lim-tarbiya berishning samarali yo'llari	469
Sh.S.Shodmonova, Hotamov Tolibjon Narzulloyevich	
Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilari nutqini o'stirishda xalq og'zaki ijodidan foydalanish metodikasini takomillashtirish.....	472
Imomova Muazzam Rafiqjon qizi	
Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning natijalarini baholash.....	476
Ismatova Ozoda Parda qizi	
Bolalar ijtimoiylashuvining psixologik masalalari	482
Jo'Imurodov Oybek Asliddin o'g'li	
Ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishda didaktik vositalarning o'rni	485
Karimova Nilufar Raimjonovna	
Nogironligi bo'lgan shaxslar bilan ijtimoiy ish olib borishda muammo va yechimlar.....	488
Komilova Mohiniso Jobir qizi	
Kimyo o'qituvchisi kasbiy kompetentligini aniqlashning ustuvor pedagogik vazifalari	491
Mamajonov Shuhratjon Asqarovich, Odilxo'jazoda Nigoraxon Baxtiyorxo'ja qizi	
Ma'naviy taraqqiyot sharq allomalar merosida	495
Mirsagatova Nargiza Sayfullayevna	
Abduqodir Shakuriyning yangi usul maktablari va o'qitish metodikasi	499
Muxtorqulova Rushona Zohidjon qizi, Salomova Ra'no Vassiyevna	
Raqamli ta'lim resurslaridan foydalanishning o'quvchilarning kognitiv rivojlanishiga ta'siri.....	505
Lapasova Zebiniso Xidirovna	
Fransuz tili mashg'ulotlarida madaniyatlararo muloqotga o'rgatishning kommunikativ texnologiyalari	509
Muzaffarova Nodira Mardonovna	
O'quvchilarni ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarini shakllantirish omillari	514
Norbo'tayev Farhod Maxsidin o'g'li	
O'qituvchining kasbiy kompetentligi orqali o'quvchilarda ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirish.....	518
Rajabova Xurshida Hakimovna	
Harbiy xizmatchilarning oilasini harbiy muhitga moslashuvining ijtimoiy-psixologik omillari.....	521
Rejamatova Iroda Ikramshikovna	
Refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish metodik muammo sifatida	526
Raxmonova Iroda Samijonovna	
Umumiy o'rta ta'lim maktablari direktorlarining boshqaruv faoliyatida ijtimoiy muhitni rivojlantirishning amaldagi holati (menejerlik o'quv kurslari misolida)	530
Saidqulov Sodiqjon Botirovich	
Umumta'lim maktab o'quvchilarining ijtimoiy-siyosiy kompetensiyasini shakllantirish: nazariy yondashuv va ilmiy asoslar.....	533
Samatova Iroda Azamjon qizi	
Beyond Accountability: A Growth-Oriented Teacher Appraisal System for Professional Development.....	537
Sardorbek Rislikboyev	
Milliy qadriyatlar – millat ko'zgusi	542
Sulaymonova Tanzila Zoir qizi	
Tarbiya jarayoni mazmuni va mohiyati.....	545
Sultonov Ismoiljon Qodirjon o'g'li	
Nutqni rivojlantirishda interfaol pedagogik texnologiyalardan foydalanish zarurati va shart-sharoitlari.....	548
Tursunova Kamola Ulug'bek qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotining milliy imidjini rivojlantirish va boshqarish texnologiyalari	552
Valiyeva Hamida	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni maktab ta'limiga kompleks tayyorlash mazmuni.....	556
Xolboyeva Gulnora Ulashovna	
10-12 yoshli stol tennischilarni jismoniy tayyorgarligini yordamchi mashqlar majmuasini qo'llash orqali rivojlantirish.....	559
Yaqubova Zulayxo Alisherovna	
Gumanitar fanlarda milliy folklardan foydalanishning ahamiyati.....	564
Abduxakimova Maxfuza Abduraxmonova	
Классификация сказок и их характерные черты	568
Мусурманова Азиза Камиловна	

Необходимость развития коммуникативных компетенций у студентов медицинского ВУЗА.....	572
Шукурова Нодира Тиллаевна, Фуркатова Сабрина Фармоновна	
Oila va maktab hamkorligi asosida o'smir yoshidagi o'quvchilarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirish masalalari	576
Evatov Saminjon Sobirovich	

MA'NAVIY TARAQQIYOT SHARQ ALLOMALAR MEROSIDA

Mirsagatova Nargiza Sayfullayevna

Oriental universiteti, Uzluksiz ta'lim pedagogikasi kafedrası
katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola "Ma'naviy taraqqiyot sharq allomalari merosida" deb nomlanadi. Maqolada Abu Nasr Forobiy, Yusuf Xos Hojib, Jaloliddin Rumiy, Xusayn Voiz Koshifiy, Alisher Navoiy va Abdulla Avloniy tomonidan ma'naviy va moddiy hayot uyg'unligi masalasiga oid bildirilgan fikr-mulohazalar chuqur o'rganilgan va tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: ma'naviy va moddiy hayot uyg'unligi, halollik, ma'naviy-axloqiy sifatlari, ta'lim-tarbiya, axloq, shaxs, inson-parvarlik.

Abstract: This article is titled "The Heritage of Eastern Thinkers on the Harmony of Spirituality and Materiality." The article analyzes the thoughts of ideal human beings. It thoroughly explores and examines the views of great scholars such as Abu Nasr al-Farabi, Yusuf Khas Khajib, Jalaluddin Rumi, Husayn Vaiz Kashifi, Alisher Navoi, and Abdulla Avloni on the unity of moral and material life.

Key words: spirituality and materiality, honesty, education, upbringing, morality, individual, humanism.

Аннотация: Название данной статьи – "Наследие восточных мыслителей о гармонии духовного и материального". В статье глубоко изучены и проанализированы суждения Абу Насра аль-Фараби, Юсуфа Хос Хожиба, Джалалиддина Руми, Хусайна Ваиза Кашифи, Алишера Навои и Абдуллы Авлони о проблемах гармонии духовного и материального совершенствования жизни.

Ключевые слова: духовность, обучение, воспитание, мораль, личность, гуманизм.

KIRISH

Biz o'z oldimizga mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdek ulug' maqsadni qo'ygan ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug'beklar, Navoiy va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak. Bunda, avvalo, ta'lim va tarbiyani rivojlantirish, sog'lom turmush tarzini qaror toptirish, ilm-fan va innovatsiyalarni taraqqiy ettirish milliy g'oyamizning asosiy ustunlari bo'lib xizmat qilishi lozim.

Ushbu maqsad yo'lida yoshlarimiz o'z oldiga katta marralarni qo'yib, ularga erishishlari uchun keng imkoniyatlar yaratish va har tomonlama ko'mak berish – barchamiz uchun eng ustuvor vazifa bo'lishi zarur. Shundaygina farzandlarimiz xalqimizning asriy orzu-umidlarini ro'yobga chiqaradigan buyuk va qudratli kuchga aylanadi. Shu maqsadda "Yangi O'zbekiston – maktab ostonasidan, ta'lim-tarbiya tizimidan boshlanadi" degan g'oya asosida keng ko'lamlı islohotlarni amalga oshiramiz.

Birinchidan, yosh avlodga bog'cha, maktab va oliygohda sifatli ta'lim-tarbiya berishni yo'lga qo'yamiz, ular jismoniy va ma'naviy sog'lom, vatanparvar insonlar bo'lib ulg'ayishi uchun barcha kuch va imkoniyatlarni safarbar etamiz.

Ikkinchidan, yoshlarni zamonaviy bilim va tajribalar, milliy va umumbashariy qadriyatlar asosida mustaqil va mantiqiy fikrlaydigan, ezgu fazilatlar egasi bo'lgan insonlar etib voyaga yetkazamiz.

Uchinchidan, o'g'il-qizlarimizni mehnat bozorida talab yuqori bo'lgan zamonaviy kasb-hunarlariga o'rgatish, ularda tadbirkorlik ko'nikmalari va mehnatsevarlik fazilatlarini shakllantirish hamda tashabbuslarini ro'yobga chiqarish, ish va uy-joy bilan ta'minlashga ustuvor ahamiyat qaratamiz.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hech shubhasiz, o'z kuchimiz va imkoniyatlarimizga bo'lgan ishonch bizni Uchinchi Renessans poydevorini yaratishdek ezgu maqsad yo'lida birlashtirib, yanada kuchli va mustahkam qilmoqda. Bu intilishlar ulkan amaliy ishlarga aylanib, buyuk xalq harakati tobora kengayib bormoqda. Bunday qudratli safda bo'lishning o'zi katta baxt, katta sharaftir. Gap barkamol shaxs haqida borar ekan, shu o'rinda savol tug'iladi: barkamol shaxs o'zi kim, u qanday fazilatlar egasi bo'lishi lozim?

Barkamol shaxs – chuqur bilimga ega bo'lgan, bir qator go'zal fazilatlarni vujudida mujassam etgan, zamona talabiga javob beruvchi yuksak ma'naviy-axloqiy sifatlarni o'zida jamlagan adolatli, vijdonli, imon-e'tiqodli, mehr-muruvvatli, irodali, or-nomusli, matonatli va chidamli, erkin fikrlovchi, o'z xalqi, millati ravnaqi uchun kurashuvchi, Vataniga fidoyilik bilan xizmat qiluvchi, tadbirkor va tashabbuskor shaxsdir. Biz fikr yuritayotgan masala, ya'ni ma'naviy va moddiy hayot uyg'unligi borasida buyuk allomalar ham ko'plab asarlar yaratganlar, o'z mulohazalarini bildirganlar. Zero, barkamol shaxs tarbiyasi masalasida ma'naviy va moddiy hayot uyg'unligi asosiy o'rinni egallaydi. Shuning uchun ham ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etishda buyuk allomalarning meroslariga murojaat etish, barkamol shaxs tarbiyalashdek ulkan maqsadimizni amalga oshirishimiz uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Quyida biz allomalar meroslarining o'ziga xos jihatlari yuzasidan mulohaza yuritamiz.

Roziy Abu Bakr Muhammad ibn Zakariyo aqlli, idrokli insonlarni ulug'lagan hamda odamlarni tabiat va jamiyatdagi voqea-hodisalarni o'rganishga, ilm-fanni mukammal egallab, baxtli hayot qurishga, ma'naviy va moddiy hayotning barcha lazzatlaridan oqilona bahramand bo'lishga undagan. Alloma insonning qadr-qimmatini uning mol-mulki bilan emas, balki o'z vataniga, yon-atrofdagi insonlarga nisbatan qanchalik foyda keltirishiga va munosabatiga qarab belgilanishini e'tirof etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Abu Nasr Forobiy o'zining "Fozil odamlar shahri" asarida shahar hokimining fazilatlarini sanash orqali barcha insonlarni shahar hokimi kabi bo'lishga chorlaydi. Fozillar shahri hokimi, avvalo, to'rt muchasi sog'lom bo'lib, o'ziga yuklangan vazifalarni bajarishda biror a'zodidagi nuqson halal bermasligi, u sog'-salomatligi tufayli bu vazifalarni oson bajarishi lozim; bunday shahar hokimi tabiatan nozik farosatli bo'lib, suhbatdoshining so'zlarini, fikrlarini tez tushunib, tez ilg'ab olishi, shu sohada umumiy ahvol qandayligini ravshan tasavvur qila olishi zarur; u anglagan, ko'rgan, eshitgan, idrok etgan narsalarni xotirasida to'la-to'kis saqlab qolishi, barcha tafsilotlarni unutmasligi zarur; u zehni o'tkir, zukko bo'lib, har qanday narsaning bilinar-bilinmas alomatlarini va bu alomatlar nimani anglatishini tez bilib, sezib olishi zarur; fikrini ravshan tushuntira olish maqsadida chiroyli so'zlar bilan ifodalay olishi zarur; u (ustozlardan) ta'lim olishga, bilim-ma'rifatga havasli bo'lishi, o'qish, o'rganish jarayonida sira charchamaydigan, buning mashaqqatidan qochmaydigan bo'lishi zarur; taom yeyishda, mablag' to'plashda ochofat emas, aksincha, o'zini tiya oladigan bo'lishi zarur; odil va haqgo'y odamlarni hurmat qiladigan, yolg'onni va yolg'onchilarni yomon ko'radigan bo'lishi zarur; u o'z qadrini biluvchi va nomus-oriyatli odam bo'lishi, past-kashliklardan yuqori turuvchi, tug'ma olihimmat bo'lishi, ulug', oliy ishlarga intilishi zarur; bu dunyo mollariga, dinor va dirhamlarga qiziqmaydigan (mol-dunyo ketidan quvmaydigan) bo'lishi zarur; tabiatan adolatparvar bo'lib, odil odamlarni sevadigan, barchaga birday haqiqat qiluvchi, barchani adolatga chaqiruvchi, nohaq jabrlanganlarga madad beruvchi, barchaga yaxshilikni va o'zi suygan go'zalliklarni ravo ko'ruvchi bo'lishi zarur.

O'zi haq ish oldida o'jarlik qilmay, odil ish tutgani holda har qanday haqsizlik va razolatlarga murosasiz bo'lishi zarur; o'zi zarur deb hisoblagan chora-tadbirlarni amalga oshirishda qat'iyatli, sabotli, jur'atli, jasur bo'lishi, qo'rqqoqlik va hadiksirashlarga yo'l qo'ymasligi zarur, deb izohlaydi. Alloma yuqoridagi fikrlari bilan barchani ana shunday fazilatlar egasi bo'lishlikka da'vat etadi. Ushbu fazilatlar esa pedagogik jarayonda amalga oshiriladi. Demak, pedagoglar ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etishda allomaning asarlariga murojaat etishlari maqsadga muvofiq bo'ladi.

Abu Rayhon Beruniyning "Mineralogiya" kitobida yozilishicha: "Men ko'p nozik-nihol raqqosalarning latif raqslarini tomosha qildim. Go'zal parichehra soqiylar qo'lidan rohatlandim. Ammo hech bir totganim lazzatlar, mendan yaxshilik ko'rgan kishilarning minnatdorlik bilan boqishlaridan topgan farog'atimga barobar bo'la olmaydi." Demak, kishi eng yuksak lazzatni o'zgalarga yaxshilik qilganida oladi. Chin insoniy rohat ham shu bo'lsa kerak, deb insonlarni savob amallarni bajarishga da'vat etadi. Mehnat – inson ma'naviy-axloqiy kamoloti asosi bo'lib, u insonni maqsad sari yetaklaydi. Alloma yozadiki, oziq-ovqat bilan inson yashaydi, avlod qoldiradi; kiyim-kechak kishini zarardan saqlaydi, issiq-sovuqda unga kerak bo'ladi, makon unga joy bo'ladi, zarardan asraydi. Oltin va kumush esa bunday xususiyatlarga ega emas. Ular – har ikkalasi ham tosh, odamni na to'ydira, na chanqog'ini bosar; na zo'ravonlikdan qutqara, na yomonlikdan saqlay oladi. Ular faqat insonga zarur bo'lgan narsalarni sotib olishda kerak bo'lganlarigina maqtaladilar. Alloma ikkiyuzlamachilik, tuhmat, yolg'onchilik, omonatga hiyonat qilish, boshqalar mulkini xiyla bilan egallash, xudbinlik kabi illatlarning barchasini yomon xulq sifatida baholab, insonni barcha narsalardan mahrum etishini ta'kidlaydi. Ushbu fikrlar orqali insonlarni eng yaxshi xulq egasi bo'lishga chorlaydi.

Yusuf Xos Hojibning “Qutadg’u bilig” (Saodatga yo’lovchi bilim) asari nihoyatda kuchli hayotiy zarurat va ma’naviy ehtiyoj bilan aloqador. Alloma har bir shaxs jamiyatning og’irini yengillatishga urinmog’i kerakligini targ’ib qilib, buning uchun har bir kishi o’z ishi bilan shug’ullanmog’i, halol, pokiza yashamog’i, o’zining shaxsiy manfaatlarini doirasida biqinib qolmasdan el-yurt manfaatlarini ustun qo’ya oladigan darajaga ko’tarilmog’i shartligini talqin etadi.

Unsurulmaoniy Kaykovus “Qobusnoma” asarining muallifi. “Qobusnoma” allomaning o’g’li Gilonshohga pand-nasihatlar tarzida yozilgan ulkan ne’matdir.

Asarning “Mol jam etmog’ zikrida” deb nomlangan bobida insonda ma’naviy va moddiy hayot uyg’unligini rivojlantirishga doir o’ziga xos fikr-mulohazalar yuritiladi. Masalan: “Ey farzand, o’zingni mol jam etmakdin g’ofil tutmag’il va lekin har narsani etmak tilasang jahd qilg’il, toki halollik bila jam bo’lsun va hamisha senga boqiy hamda yoqimli bo’lsun.” Bu orqali alloma har bir insonni boy-badavlat hayot kechirish uchun dangasa bo’lmasdan, ehtiyojiga yarasha mol to’plashga chorlaydi. Lekin boylikka halollik yo’li bilan erishish lozimligini va bunda to’plagan boyliklari unga yoqimli, totli bo’lishini uqtiradi. Yoki: “Molni jam etg’ondin so’ng yaxshi saqlag’il va har botil ish uchun uni qo’ldin bermag’il, nedinkim saqlamoq yig’ishdin mushkuldir. Agar kerak vaqtda zarur ish uchun olib xarj qilib uni o’rnini to’ldirg’il... Molni doimiy turar deb unga ko’ngil qo’ymag’il. Toki biror vaqt u yo’q bo’lsa tangdil bo’lmag’aysan” ^[5].

Bu pand-nasihatlarda u insonni mehnat orqali halol topilgan boylikni to’g’ri saqlash va zarur bo’lgandagina iqtisod qilib ishlatish lozimligini uqtiradi. Shu bilan birga, mol-dunyoga berilib ketmaslik, boylik ba’zan bor bo’lsa-da yo’q bo’lishi mumkinligini ta’kidlaydi. Kaykovusning yuqoridagi fikrlari orqali shaxsda moddiy boylikka nisbatan ongli munosabatni tarbiyalash mumkinligi ko’rinadi. Fikrimizni isbotlash uchun yana bir misol: “Agar molsizlikdan qashshoq bo’lsang, aql dan boy bo’lmoqqa harakat qil, chunki mol bila boy bo’lg’ondan aql bila boy bo’lg’on yaxshiroqdir. Aql bila mol jam etsa bo’lur, ammo mol bila aql o’rganib bo’lmas. Bilg’ilki, aql bir qimmatbaho narsaki, uni o’g’ri ololmas, u o’tda yonmas va suvda oqmas” ^[6].

Alloma insonlarning eng yaxshi fazilatlarini, ularning xulq-atvorini, xislatlarini ham uch xilga bo’ladi: aql, to’g’rilik, juvonmardlik (insonparvarlik, saxiylik, qo’li ochiqlik). Kaykovusning fikricha, insonlarning hammasi shunday sifatlarga ega bo’lishni istaydilar, lekin bu xislatlarga hamma ham erisha olmaydi. Chunki ulardagi ba’zi xislatlar – sustkashlik, befahimlik, hovliqmalik – insonning yaxshi xislatga erishishida, ya’ni ma’naviy barkamollik yo’lini to’sib qo’yishini eslatib, buning barchasiga insonning o’zi sababchi ekanligini e’tirof etadi.

“Agar moling ko’p bo’lsa, uni taqdir va tadbir bila ishga yaratg’il. Nedinkim taqdir va tadbir bila yarolg’on ozgina mol taqdirsiz va tadbirsiz ko’p moldin yaxshiroqdir. Agar mol oz bo’lsa ham, yaxshi saqlamoqni vojib bilg’ilki, har kishi oz narsani saqlay olmasa, ko’p narsani ham saqlay olmag’uvsidir. Mol jam etarda koinlik qilmag’il, bu badbaxtlilikning shogirdidir. O’zingga ranj berg’il, ya’ni o’zing mashaqqat tortg’il, nedinkim mol qiyinchilik bila yig’iladi va koinlik bila yo’q bo’lur. Donolar debdurlarki: ‘Harakat qiling, to obodon bo’lg’aysizlar va ozga qanoat qiling, toki mollaringiz ko’p bo’lg’ay, yumshoqtabiatli va shirinso’z bo’ling, do’stingiz ko’p bo’lg’ay” ^[7]. Demak, mehnat evaziga topilgan boylikni g’afatda qo’ldan chiqarish – axmoqlik. Shu bilan birga, topgan molga nisbatan o’ta ziqna va qattiqqo’l bo’lish – badbaxtlilik alomatidir. Har qanday sharoitda sabrli va qanoatli bo’lish lozim, shundagina xalq hurmatiga sazovor bo’linadi.

“... Ro’zg’oringning zaruriy ishlarida taqdir nuqson ko’rguzmag’il. Joningg’a jabr qilmag’il: mol har nechakim azizdur, ammo joningdan aziz emasdur. Mol jam etmakda xato qilmag’il, har odam o’z ishida xato qilsa, saodatdan mahrum bo’lg’ay... muddaolaridin bebahra qolg’ay, nedinkim, rohat mehnatdadur. Shundoqki, bugunning rohati kechagi mehnatning natijasidir. Har narsa qo’lingga tushsa, bir tangadan ikki hissani o’z oilangga xarj etgil, bir hissani qarilig’ va ojizlig’ vaqtini zaruriy ishlariga ehtiyot qilib qo’yg’il va undan ko’z yumib, aslo unga qo’l urmag’il. Qolgan ikki hissani o’zingni ziynat va asbobingga sarf etgil” ^[8]. Bu mulohazalar har bir insonni ro’zg’or ishlariga e’tiborli bo’lishga, ro’zg’orni to’kis qilish uchun doimiy mehnat qilish zarurligini uqtiradi. Kechagi mehnat bugungi totli rohatga zamin bo’lishini tushuntiradi. Topilgan molning ikki qismini oilaga sarflash va qolganini ehtiyot uchun ishlatish lozimligi izohlanadi. Ushbu fikrlar ta’lim-tarbiya jarayonida oilaparvarlikni shakllantirishga xizmat qiladi.

Jaloliddin Rumiy “Ma’naviy Masnaviy” asarida ma’naviy-axloqiy sifatlarga ega bo’lmagan kishilarga qarata shunday deydi: “Shunday kimsalar borki, yungdan sher niqobin yasaydilar va gadolik qiladilar. Ular go’yo zohiran tariqat sherlarining qiyofasiga kiradilar. Shu yo’l bilan o’zlarining dunyoviy muddaolariga erishish uchun kurashadilar.” Haqiqatda, bunday insonlar nopoklikdan hazar qilmaydilar. Bunday holatlarning oldini olish uchun insonda moddiy va ma’naviy hayot uyg’unligini yoshlikdan shakllantirish zarur. Bu borada nafs tarbiyasi ham muhim ahamiyatga ega.

Husayn Voiz Koshifiy o’zining “Futuvatnomai sultoniy yoxud javonmardlik tariqati” asarida inson axloqini poklash, mehr-shafqatli bo’lish, himmat va mardlik ko’rsatish, bor narsasini hech kimdan qizg’anmaslik, qalbni kibru havo, gina, hasad va g’azabdan pok tutishni, xalq xizmatida bo’lishni targ’ib etadi.

Abdulxoliq G’ijduvoni “Vasiyatnoma”sida shunday deydi: “Ilm o’rganmasdan turib ishga kirishmag’il, boylikka hirs qo’ymag’il... Odamlarni maqtoviga uchmag’il va ularning muhokamasidan xafa bo’lmag’il... Ulamolarni hurmat qilg’il, shayxlarga xizmat qilg’il, alardin mulkingni ayamag’il, ularning g’azabini keltirmag’il,

ehtiyot bo'lg'il... Darveshlikni boylik deb bilmag'il, oddiy o'rinni faxriy o'rin deb bilmag'il, ilmni nodonlik sanaguvchi, pinhonu oshkor ishlarini sarhisob qilolmaydigan, oxiratni unutgan odamlar bilan do'st bo'lmag'il" [9].

Bu fikrlar insonni ilm o'rganishga da'vat etadi. Harakatni o'ylab qilishga, do'st tanlashda ehtiyot bo'lishga, boylik va mansab ortidan quvmasslikka, halol mehnatga undaydi. Yosh avlod tarbiyasida Alisher Navoiy merosi alohida ahamiyatga ega. Allomaning asarlarida barkamol shaxs, uning jamiyatdagi o'rni, ma'naviy va moddiy uyg'unlik, halollik, poklik, rostgo'ylik, iymon-e'tiqod, sabr, insonparvarlik, qanoatlilik singari fazilatlar keng yoritiladi. Xususan, "Hayrat ul-abror", "Nazm ul-javohir", "Mahbub ul-qulub" asarlarida qanoat, sabr, tavoze, himmat, vafo, til odobi, ezgulik, kamtarlik, nafsni tiya bilish kabi fazilatlar ta'riflanadi. Alloma deydi: "Odobli inson barcha odamlarning yaxshisidir va barcha xalqlar uchun yoqimlidir. U mansabdor kishilardan go'zalroq va badavlat odamlardan hurmatliroqdir" [10]. Navoiy insonni sharaflaydi, baxtli hayotga chorlaydi, fidoiylilikni targ'ib etadi.

Shoh va shoir Zahiriddin Muhammad Bobur og'ir iqtisodiy qiyinchiliklarga duch kelgan bo'lsa-da, insoniy fazilatlarni yo'qotmagan. Rumern Goden keltirgan lavhaga ko'ra, Humoyun yoshligida Dehlidagi xazinani egalagan. Bu hol Boburshohni ranjitgan, ammo Humoyun otasining g'azabiga sabab bo'lgan xatoni qaytarmagan va ukalariga, xiyonat bo'lsa-da, yomonlik qilmaslik haqida va'dasiga sodiq qolgan [11]. Bu voqea shuni anglatadiki, inson ajdodlariga munosib bo'lishi kerak. "Palagi toza" degan ibora bejiz aytilmagan. Humoyunning yuragi pokligi, halolligi, saxovati, mehr-muhabbati uning ma'naviy boy inson ekanligidan dalolat beradi. Shu bilan birga, Boburshohning bergan o'git va tarbiyasi samarasiz bo'lmagani ham ayon bo'ladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Atrofimizga diqqat bilan e'tibor qaratsa, arziyas meros tufayli tug'ishganlar orasida mehr-oqibatning yo'qolib borayotgani, bir-birining ustidan turli haqorat va bo'htonlarga to'la yozishmalarning avj olayotgani, bir-biriga nisbatan adolatsizlik va hasadgo'ylik bilan munosabatda bo'layotgan, ammo buyuk ajdodlari shuhrati bilan ko'krak kerib yurgan insonlarni ko'rib, bu darajada ham ma'naviy tubanlashuv, moddiy boylikka mukkasidan ketish mumkinligidan hayratda qolamiz.

Abdulla Avloniy axloq haqida fikr bildirar ekan, axloq – bu ezgulikning muayyan bir insonda namoyon bo'lish shakli, deb aytadi. Binobarin, har bir xulq ezgulik va olijanoblikning timsolidir. U hamma narsa tarbiyaga bog'liq ekanini ta'kidlab, shunday deydi: "Badan tarbiyasining fikr tarbiyasiga ham yordami bordir. Jism ila ruh ikkisi bir cho'ponning o'ng ila tersi kavidur. Agar jism tozalik ila ziynatlanmasa, yomon xulqlardan saqlanmasa, cho'ponning ustuni qo'yub, astarini yuvub ovora bo'lmoq kavidurki, har vaqt ustidagi kiri ichiga uradur" [12].

Abdulla Avloniyning bildirgan fikr-mulohazalarini tahlil qilar ekanmiz, ma'naviy va moddiy hayot uyg'unligi – bu insonning ichki dunyosini nazorat qilish va uni ongli tarzda boshqara bilishidir, degan xulosaga kelish mumkin. Har bir insonda ma'naviy va moddiy hayot uyg'unligi, eng avvalo, ularning o'zidan katta yoshdagilar – ota-ona, yaqinlari, o'qituvchilar va boshqalar bilan bo'lgan munosabatlari orqali shakllanib, so'ng tengqurlari bilan munosabatlarda takomillashadi. Shu ma'noda, ma'naviy va moddiy hayot uyg'unligi shaxs ta'rifi va tavsifining bosh mezon sifatida, uning ruhiyatida vujudga kelish, shakllanish va taraqqiy etish jarayonlari hamda qonuniyatlarini o'rganish talabalarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasida, ularning har tomonlama barkamol avlod bo'lib voyaga yetishlarida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Yuqoridagi fikr-mulohazalardan ko'rinib turibdiki, buyuk allomalarda o'z meroslarida insondagi ma'naviy-axloqiy fazilatlarni ulug'laydilar va shunday fazilatlar egasi bo'lishga barchani chorlaydilar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Biz buyuk allomalarning yaratgan asarlari va bildirgan fikr-mulohazalarini o'rganar ekanmiz, ularning ma'naviy va moddiy hayot uyg'unligi, ma'naviy-axloqiy tarbiya masalalariga juda katta e'tibor berganliklariga guvoh bo'lamiz. Shunday ekan, pedagog va tarbiyachilarning ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etishda buyuk allomalarning ma'naviy meroslaridan unumli foydalanishlari, yuksak ma'naviy-axloqiy sifatlarni o'zida mujassam etgan barkamol shaxslarni tarbiyalash uchun muhim manba bo'lib xizmat qilishi shubhasizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2020-12-29.
2. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi Xalq merosi nashriyoti, 1998. – B. 130–134.
3. Abu Rayhon Beruniy. Mineralogiya. – Toshkent: Fan, yil ko'rsatilmagan. – B. 13.
4. Kaykovus. Qobusnoma. – Toshkent: O'qituvchi, 1986. – B. 31–72.
5. Abduxoliq G'ijduvoni. Vasiyatnoma. – Toshkent: nashriyot ko'rsatilmagan, 1993. – B. 14–15.
6. Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulb. Nasriy bayon muallifi: Inoyat Maxsumov. – Toshkent: G'. G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1983. – 48 bet.
7. Rumern Goden. Gulbadan. – Toshkent: Sharq, 2007. – B. 119–174.
8. H. Boboev, Z. G'ofurov. O'zbekistonda siyosiy-ma'rifiy va ma'naviy-ma'rifiy ta'limotlar taraqqiyoti. – Toshkent: Yangi avlod, 2001. – B. 322.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.